

Dr Józef Szostakowski¹

Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie, Litwa

Starania o renowację dworku Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie w latach 1973–1983

Wstęp

Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie koło Wilna – to regionalne muzeum literackie. Oprócz funkcji zachowania i ekspozycji pamiątek po poecie, opowiada o środowisku wileńskiej inteligencji XIX w.² W dworku w Borejkwoszczyźnie, który jest zabytkiem, poeta mieszkał w latach 1853–1862, tu powstało kilkadziesiąt utworów, w tym *Margier*, poemat z historii średniowiecznej Litwy³. W latach międzywojennych (1921–1939) w budynku mieściła się 4-klasowa szkoła, a przy niej działało nieduże muzeum poety⁴. Działalność tej placówki przerwała druga wojna światowa. Po jej zakończeniu w dworku w Borejkwoszczyźnie znów zaczęła działać szkoła podstawowa. Zatrudnieni tu nauczyciele traktowali szkołę również jako budynek pod przyszłe muzeum Syrokomli. Odnaleziono resztki zegara słonecznego, odkopano zapadły do ziemi kamień młyński służący niegdyś poecie za stół⁵. Polska społeczność na Litwie zaczęła głośno upominać się o renowację budynku i uwiecznienie pamięci polskiego poety epoki romantyzmu Władysława Syrokomli. Świadczenia takiej postawy można znaleźć w kompletach dawnej prasy.

Pierwszy etap. Otwarcie muzeum

Jeszcze w 1953 r. w ówczesnej gazecie „Czerwony Sztandar”, ukazującej się w Wilnie w języku polskim, w „Kolumnie Literackiej”, z okazji

---

¹ <https://orcid.org/0000-0002-0497-393X>

² *Vladislavo Sirokomlės muziejus Bareikiškėse = Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie*, tekst: Helena Bakulo, Ana Taukin, Jufef Šostakovski, red. Jufef Šostakovski, Wilno / Vilnius 2021, s. 8–9.

³ Tamże.

⁴ Szerzej o tym zob.: Zakrzewska Klara, *Podwileńska Borejkwoszczyzna w latach 1922–1946*, „Nasza Gazeta”, nr 48, 29.11–5.12.1994, s. 3.

⁵ Młyński L[udwik], Bojarzanka A[lwida], Soblis J[urij], *Pamięć o poecie*, „Czerwony Sztandar”, nr 44, 21.02.1973, s. 2.

130. rocznicy urodzin „lirnika wioskowego” podjęto temat upamiętnienia poety. Opublikowano rozmowę z Ludwiką Bylińską (1886–1966), córką Władysława Kondratowicza, syna poety Ludwika Kondratowicza (ps. Władysław Syrokomla)⁶. Mieszkała ona w Wilnie przy ulicy Tiltlo (dawna ul. Mostowa) 19. Bylińska opowiedziała dziennikarzom o szczegółach życia rodziny poety⁷, pamiątkach, jakie jej przypadły po dziadku. W tej samej kolumnie gazeta zamieściła list nauczycieli wiejskiej szkółki mieszczącej się w dworku w Borejkwoszczyźnie: Anny Sobolewskiej, Mikołaja Sobolewskiego oraz Konstantego Naumowicza⁸, którzy zaczęli czynić starania, aby ich placówce nadano imię Władysława Syrokomli. Autorzy listu pisali, że po poecie pozostały pamiątki, jak np. granitowy stół z lirą i zegar słoneczny⁹. Z kolei jeden z czytelników gazety napisał list do redakcji z propozycją, aby 130. rocznicę urodzin poety uczcić wydaniem nowego zbioru wierszy „lirnika wioskowego”¹⁰. Z tych postulatów został zrealizowany tylko jeden: w 1955 r. w Państwowym Wydawnictwie Literatury Pięknej w Wilnie ukazał się zbiór wierszy Syrokomli¹¹.

W marcu 1970 r. na posiedzeniu Wileńskiej Rady Rejonowej po raz pierwszy po wojnie rozpatrywana była kwestia przygotowania w dworku w Borejkwoszczyźnie ekspozycji poświęconej życiu i twórczości polskiego poety Władysława Syrokomli¹², przy tym taką potrzebę radni argumentowali „demokratycznymi poglądami twórcy”. Był to kolejny mocny akcent starań społeczności Wileńszczyzny w ramach przygoto-

---

⁶ *Wspomnienie o poecie* [wywiad z Ludwiką Bylińską przeprowadził Lisowski], „Czerwony Sztandar”, nr 78, 29.09.1953, s. 3.

⁷ Tamże. L. Bylińska twierdziła, że informacje o życiu poety pochodzą od Aldony z Kondratowiczów Rajeckiej (1853–1922), siostrzenicy W. Syrokomli, nauczycielki i działaczki oświatowej. A. Rajecka po śmierci swej matki, Elżbiety Rajeckiej, wychowywała się w domu poety.

⁸ Udało się ustalić ich pełne imiona.

⁹ Sobolewska A[nna], Sobolewski M[ikołaj], Naumowicz K[onstanty], *Szkole podstawowej w Borejkwoszczyźnie nadać imię Syrokomli*, „Czerwony Sztandar”, nr 78, 29.09.1953, s. 3.

¹⁰ Tryk Jan, *Wydać nowy zbiór wierszy poety*, „Czerwony Sztandar”, nr 78, 29.09.1953, s. 3.

¹¹ Syrokomla Władysław (Kondratowicz Ludwik), *Wybór poezji*, Wilnius 1955.

¹² Młyński L[udwik], *Piewca ludowy*, „Przyjaźń”, nr 113, 29.09.1973, s. 3. Autor artykułu był z wykształcenia polonistą, przewodniczącym Wileńskiej Rejonowej Rady Towarzystwa Ochrony Zabytków i Krajoznawstwa Litewskiej SRR, gorliwym zwolennikiem otwarcia w Borejkwoszczyźnie muzeum W. Syrokomli.

wań do uczczenia 150. rocznicy urodzin poety, która przypadała 29 września 1973 r. Prawdopodobnie już na początku lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku w prawym skrzydle dworku, dzięki staraniom miłośników krajoznawstwa, ale jeszcze bez akceptacji władz zwierzchnich (republickańskich), przy miejscowej bibliotece mieszczącej się w dworku założono skromne muzeum Syrokomli¹³, które należałoby nazwać raczej izbą pamięci poety. Ekspонатów było niewiele¹⁴. Z relacji wiemy, że było to kilka przedmiotów osobistych poety¹⁵, należące do niego rysunki¹⁶, głównie zaś – książki¹⁷. W gromadzeniu i rozmieszczeniu ekspонатów pomogły relacje wnuczki poety, Ludwiki Bylińskiej, która nieraz odwiedzała ten dom w towarzystwie nauczycieli i studentów polonistyki ówczesnego Wileńskiego Państwowego Instytutu Pedagogicznego¹⁸.

Z czasem w Litwie socjalistycznej wzrosło zainteresowanie twórczością W. Syrokomli, badania naukowe dotyczyły jednak wyłącznie litewskich wątków w dorobku literackim poety. Fakt wart odnotowania: w 1972 r. na Uniwersytecie Wileńskim została obroniona rozprawa doktorska Stefaniji Kabelytė *L. Kondratovičius ir Lietuva* (L. Kondratowicz i Litwa)¹⁹.

29 września 1973 r., w 150. rocznicę urodzin Syrokomli, w Borejkwoszczyźnie uroczystie otwarto nieduże muzeum poety. W uroczystości udział wzięli wykładowcy i studenci Wileńskiego Państwowego Instytutu Pedagogicznego, przedstawiciele Związku Pisarzy Litwy, obecny był nawet pracownik ówczesnego Ministerstwa Kultury Litewskiej SRR, choć w publikacji nie zostało wymienione jego nazwisko. Imprezę uświetnił

---

¹³ Młyński L[udwik], Bojarzanka A[lwida], Soblis J[urij], dz. cyt. Ludzie nazywali ekspozycję „muzeum”, natomiast w oficjalnych dokumentach określano ją jako „biblioteka-muzeum”, bo znajdowała się w tym samym domu, co i biblioteka. Bibliotekarka była jednocześnie opiekunką ekspozycji muzealnej, pełniła obowiązki kustoszki.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże. Prawdopodobnie chodziło o kałamarz, nóż do rozcinania karetek w książce i otwierania kopert oraz papierośnicę z monogramem „Władysław Kondratowicz”. Przedmioty te zachowały się i dotychczas się znajdują w ekspozycji muzealnej.

¹⁶ Nie wiadomo, o jakie rysunki chodziło. Zdjęcie jednego rysunku, wykonanego przez Wł. Syrokomlę, obecnie znajduje się w muzeum.

¹⁷ Nie wiadomo, o jakich książkach mowa.

¹⁸ Reklaitis A[rvydas], *Nie zarosła ścieżka*, „Przyjaźń”, nr 116, 6.10.1973, s. 2.

¹⁹ Młyński L[udwik], Bojarzanka A[lwida], Soblis J[urij], dz. cyt. Szerzej o tym: Jakiewicz Mieczysław, *Literatura polska na Litwie XVI–XX wieku*, Olsztyn 1993, rozdział VI: *Poezje Władysława Syrokomli w przekładach litewskich*, s. 183–196.

występ Polskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Wilia”. Przybyłych gości z ekspozycją muzealną zapoznała kierowniczką biblioteki-muzeum, Alina Baniukiewicz²⁰.

Początkowo muzeum Syrokomli zajmowało dwa pokoje w lewym skrzydle budynku. W tym samym skrzydle znajdowało się również mieszkanie służbowe nauczycielskie, w drugim zaś skrzydle, w pomieszczeniach, gdzie niegdyś były sale klasowe, rozlokowała się biblioteka.

Drugi etap renowacji muzeum

Społeczność polska na Litwie nie ustawała w działaniach na rzecz otwarcia muzeum Syrokomli z prawdziwego zdarzenia. Na przykład Irena Rymowicz, reżyserka ówczesnego Polskiego Zespołu Teatralnego przy Wileńskim Pałacu Kultury Kolejarzy²¹, apelowała w prasie o to, aby pedagogom mieszkającym w dawnym dworku w Borejkwoszczyźnie załatwić inne mieszkanie służbowe i cały budynek przekazać do biblioteki-muzeum. Sam fakt wspólnego wejścia, bliskiego sąsiedztwa mieszkania i pokoiów mieszczących ekspozycję przeszkadzała w działalności muzeum²².

Należy zwrócić uwagę na tę okoliczność, że wieś Borejkwoszczyzna jest położona 14 kilometrów od Wilna, przy starej szosie prowadzącej do białoruskiego miasteczka Oszmiana, jak również do Mińska. Szlak prowadził obok ruin średniowiecznego zamku w Miednikach, będącego zażytkiem architektonicznym, świadczącym o byłej potędze Litwy. Zaniedbana posiadłość poety, którą przy okazji podróży odwiedzali turyści, robiła na ludziach złe wrażenie, dlatego – zdaniem władz – należało ją uporządkować. Powyższe okoliczności sprawiły, że w 1974 r. również w litewskojęzycznej prasie pojawiła się pierwsza informacja o tym, iż posiadłość, gdzie niegdyś mieszkał Syrokomla, jest zaniedbana, otoczenie wymaga uporządkowania, przy szosie Wilno-Mińsk nie ma drogowskazu

---

²⁰ Młyński Ludwik, *Piewca...*, dz. cyt.

²¹ Obecnie Polski Teatr w Wilnie.

²² Autorka pisała: „Bo wyobraźcie sobie – grupa zwiedzających znajduje się w muzeum, oddając się nastrojowi wspomnień o poecie, jego romantycznej liryce, a tu nagle zjawiają się na sali mieszkańcy domu ze swoimi codziennymi troskami i „rekwizytami”, zaś z kuchni dociera zapach gotującej się strawy...”. Rymowicz Irena, *Muzeum czy mieszkanie?*, „Czerwony Sztandar”, nr 235, 6.10.1973, s. 3.

wskazującego drogę do biblioteki-muzeum²³. 30 grudnia 1974 r. Jonas Glemža, kierownik Zarządu ds. Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury Litewskiej SRR skierował pismo do Działu Kultury Wileńskiego Komitetu Rejonowego Deputowanych Ludowych z zapytaniem, do kogo należy ten zabytek²⁴. W odpowiedzi z dn. 20 lutego 1975 r. kierownik wspomnianego działu, S. Puzas, poinformował Ministerstwo Kultury Litewskiej SRR, że dom, w którym mieszkał poeta, znajduje się w gestii Komitetu Wykonawczego Apilinki Rukojnieńskiej²⁵. Do odpowiedzi dołączone zostało pismo z tegoż komitetu wykonawczego z informacją, że władze lokalne zobowiązują się troszczyć się o dom, w którym mieszkał Syrokomla, będąc w nim mieścić muzeum poety oraz biblioteka²⁶. Prace przygotowawcze do renowacji dworku Syrokomli nie posuwały się jednak do przodu i siedem miesięcy później zastępca ministra kultury Litewskiej SRR A. Kiudulas, wysłał pismo do Wileńskiego Komitetu Rejonowego Deputowanych Ludowych. W piśmie tym konstatowano, że obiekt został wciągnięty na listę zabytków, jest on powszechnie znany i odwiedzany, ale po sprawdzeniu na miejscu okazało się, że zagroda jest bardzo zaniedbana. Wymieniono szczegóły dotyczące opłakanego stanu: miejscami dziurawy dach, połamane płyty, pochylony kamienny stół z kamienia młyńskiego. Ministerstwo zobowiązało władze rejonu do uporządkowania zagrody i ustawienia kierunkowskazu, a także poinformowania o przebiegu prac²⁷.

---

²³ Niestety, w kompletach starej prasy nie udało się odnaleźć żadnego śladu tego artykułu, mimo że w dokumentach archiwalnych podany został tytuł periodyku i data publikacji: gazeta „Tiesa”, 28.08.1974.

²⁴ Pismo Ministerstwa Kultury Litewskiej SRR z dn. 30 grudnia 1974 r. do Wileńskiego Komitetu Rejonowego Deputowanych Ludowych. Kopia w zbiorach Muzeum Władysława Syrokomli (dalej: MWS).

²⁵ Pismo Działu Kultury Wileńskiego Komitetu Rejonowego Deputowanych Ludowych z dn. 20 lutego 1975 r. do Zarządu ds. Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury Litwy. Kopia w zbiorach MWS. Zgodnie z nowoczesnym nazewnictwem chodzi o zarząd gminy Rukojnie.

²⁶ V. Sirokomlės sodybos restauravimo idėja ir užsakymas projektavimui. Teczka: LTSR Kultūros ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Poeto V. Sirokomlės sodybos-muziejaus Vilniaus raj., Bareikiškių kaimas Restauracijos mokslinė ataskaita, 1984. Kopia w zbiorach MWS.

²⁷ Vilniaus raj. Vykdomojo komiteto Pirmininko pavaduotojai drg. J. Tomichinai, Vilniaus rajono Kultūros skyriaus Vedėjui drg. S. Puzui, 10.09.1975. Kopia w zbiorach MWS.

24 listopada 1975 r. pięcioosobowa komisja sporządziła akt w sprawie uporządkowania zagrody i remontu zabytkowego domu we wsi Borej-kowszczyzna, w którym mieszkał Ludwik Kondratowicz (Władysław Syrokomla), reorganizacji muzeum i zaopatrzenia w odpowiedni sprzęt. W dokumencie wymieniono podstawowe prace, które należało wykonać, takie jak:

1. Uporządkowanie otoczenia wokół zabytkowego domu i całego terenu zagrody;
2. Naprawienie połamanych płotów i bramki;
3. Uporządkowanie kwietnika i odbudowa altanki (jeżeli takowa w przeszłości istniała), podcięcie krzewów dekoracyjnych (bżów i innych);
4. Ustawienie stołu z kamienia żarnowego na słupie przypominającym pień dębu;
5. Pokrycie dachu gontem;
6. Wymianę zbutwiałych łąt na dachu;
7. Remont drzwi i okien;
8. Naprawa pieca w muzeum;
9. Umocnienie fundamentów [domu];
10. Odbudowanie ganka w takim kształcie, jaki był dawniej, oparcie dachu na kolumnach;
11. Pomalowanie drewnianych ścian domu na kolor starego drewna i odtworzenie dawnego wyglądu posiadłości²⁸.

Dokument dotyczący renowacji budynku reglamentował również tryb funkcjonowania muzeum. Ekspozycja miała być rozlokowana w dwóch

---

²⁸ Aktas dėl sutvarkimo sodybos ir remonto namo-v.r. istorijos paminklo Nr. 763 (Vilniaus raj., Rukainių apyl., Bareikiškių km.), kur 1853–1861 m. gyveno rašytojas Liudvikas Kondratovičius – Vladislavas Sirokomlė, ir reorganizavimo memorialinio muziejaus bei jame būtinų įrenginių. Bareikiškės, 1975 m. lapkričio 24 d. Teczka: LTSR Kultūros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Poeto V. Sirokomlės sodybos-muziejaus Vilniaus raj., Bareikiškių kaimas Restauracijos mokslinė ataskaita. W skład komisji wchodził: Adolfas Navarackas – metodyk ds. ochrony zabytków kultury Wileńskiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego, Romualdas Ručinskas – architekt rejonu wileńskiego, Rūta Babarskaitė – starszy pracownik naukowy Muzeum Historyczno-Etnograficznego Litwy, Galina Žukovskaja (Halina Żukowska) – sekretarz Komitetu Wykonawczego Apilinki Rukojnieńskiej (gminy Rukojnie), Maryja Dakševič (Maria Dakszewicz) – kierowniczk biblioteki w Borej-kowszczyźnie. Kopia w zbiorach MWS.

pokojach, które placówka zajmowała dotychczas. Należało dokonać klasyfikacji przedmiotów-eksponatów według ich przeznaczenia, oszacować ich wartość historyczną oraz ocenić związek z pisarzem, umieścić je w odpowiednich działach i zaopatrzyć w napisy informacyjne²⁹.

Nie posiadamy wiadomości o wykonanych pracach remontowych. Ale fakt, że w końcu lat siedemdziesiątych budynek zaczął popadać w ruinę, świadczy o tym, że remont nie został należycie wykonany. W 1981 r. dworek został zamknięty na kolejny remont. Jesienią 1982 r. z inicjatywy lokalnej władzy samorządowej dokonano nowych oględzin obiektu i stwierdzono, że niektóre prace w bibliotece-muzeum nie zostały uwzględnione, innych zaś nie wykonano, bowiem wzrosły koszty materiałów i robót. Zwrócono się wówczas do Instytutu Konserwacji Zabytków o sporządzenie nowego kosztorysu prac remontowych. Miałyby on dotyczyć następujących prac: renowacji kominka w przedpokoju i zmontowania w nim metalowej kraty, restauracji ruskiego pieca, zamiany wszystkich starych drzwi na nowe. Poza tym nowy plan renowacji uwzględniałby odprowadzenie wody z terenu, urządzenie altany – jako miejsca pracy poety, urządzenie obok stołu kamiennego terenu rekreacyjnego dla zwiedzających, wykopanie studni wiejskiej, budowa od nowa wszystkich pieców kaflowych, założenie nowej instalacji elektrycznej³⁰.

Uwzględniając prośby strony zamawiającej prace, którą był Komitet Wykonawczy Rukojnieńskiej Rady Apilinkowej, Wileńskie Pracownie Restauracyjne zaczęły sporządzać nowy projekt. Z dokumentu zatytułowanego *Aiškinamasis raštas* (Pismo wyjaśniające), sporządzonego i podpisanego przez zespół opracowujący plan prac dodatkowych związanych z przeciągającą się rekonstrukcją i wzrostem jej kosztów wynika, że postulowano przestawienie dwóch pieców i postawienie na nowo jednego pieca (z białych kafli, ten w pomieszczeniu muzeum – J. Sz.), przemurowanie pieca ruskiego, wymiana okien, utwardzenie ścieżki koło domu poprzez dodanie dolomitu, sformowanie nowego miejsca na kwietniki, dodając czarnoziem. Stół z kamienia młyńskiego stojący w ogrodzie przed dworkiem miał być oczyszczony z kurzu i mchu metodą mechaniczną,

---

²⁹ Tamże.

³⁰ Akt z dn. 30 XI 1982. Teczka: Poeto V. Sirokomlės sodybos Rukainių apylinkėje, Bareikiškių kaime Korektūra architektūrinė-statybinė, T. 1. LTSR Kultūros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Kopia w zbiorach MWS.

natomiast ustawiony na cześć poety pomnik w kształcie czworokątnego stołu, na którym był napis po polsku: „Tu, w Borejkowszczyźnie, od r. 1853 do 1860 mieszkał Władysław Syrokomla”, planowano odrestaurować. Zarządzono również miejsce uszkodzone, róg pomnika, zabezpieczyć przed dalszymi ubytkami. W ramach porządkowania otoczenia dworku postanowiono zburzyć stare drewniane ogrodzenie oraz budynek gospodarczy niemający nic wspólnego z poetą. Budynek – jak potwierdzili świadkowie – został wzniesiony w 1937 r.³¹ Interesujące świadectwo: w komentarzu do dokumentu zapisano, że projekt zakładał ustawienie dwóch ławek przed domem, przygotowanie tablic informacyjnych z adnotacjami w trzech językach: litewskim, rosyjskim i polskim. W komentarzu stwierdza się, że strona zamawiająca nie przedstawiła tekstu, który miałby zostać umieszczony na tablicach, dlatego w tym dokumencie prace te nie zostały uwzględnione³².

Ponieważ również przez kolejne dwa lata rekonstrukcja budynku biblioteki-muzeum w Borejkowszczyźnie nie posuwała się do przodu, do walki (w dosłownym tego słowa znaczeniu) o zachowanie zabytku włączyli się dziennikarze „Czerwonego Sztandaru”, jedynej wówczas codziennej gazety w języku polskim wydawanej w Wilnie. W gazecie pracowało niemało dziennikarzy Polaków. Na łamach dziennika prowadzili oni akcję społeczną pod hasłem „Patronat nad rozwojem strefy wileńskiej”, gdyż Wileńszczyzna przez władze sowieckie była mocno zaniedbywana, dlatego „słuszne” hasło „patronat” dawało dziennikarzom prawo do szukania pomocy w nadrzędnych instytucjach władzy. Wiadomo, że w sprawie remontu w dworku w Borejkowszczyźnie redakcja gazety zwracała się do rejonowego i republikańskiego wydziałów kontroli ludowej, rejonowego wydziału kultury, ten z kolei – do Ministerstwa Kultury Litewskiej SRR, Wileńskich Pracowni Restauracyjnych, Republikańskiego Towarzystwa Krajoznawczego³³. Duży wpływ na przyspie-

---

³¹ Aiškinamasis raštas, LTSR Kultūros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Poeto V. Sirokomlės sodyba Rukainių apylinkėje, Bareikiškių kaime. Teczka: Korektūra architektūrinė-statybinė, T. 1. Kopia w zbiorach MWS.

³² Tamże.

³³ Szostakowski Józef, *Rola Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkowszczyźnie koło Wilna w upowszechnianiu literatury regionalnej Wileńszczyzny w latach 2011–2019*, [w:] *Kultura polska na Litwie*, red. naukowa Wojciecha Lisa, Lublin 2021, s. 381–382.

szenie renowacji dworku Syrokomli w Borejkwoszczyźnie miały artykuły wileńskiej dziennikarki Jadwigi Kudirko³⁴, która zajmowała się problematyką kulturalną.

Jednakże realnie rzecz biorąc, nadal nie widziano postępu w pracach. Dopiero we wrześniu 1982 r. robotnicy zaczęli pokrywać dach gontem, wymieniono okna i drzwi. Uczniowie ówczesnej Szkoły Średniej nr 19 (późniejsza Szkoła Średnia im. Władysława Syrokomli, obecnie gimnazjum) przyjeżdżali do Borejkwoszczyzny w ramach czynu społecznego i porządkowali teren dokoła dworku, który został zaśmiecony i nieodpowiednio uprzętnięty w trakcie zakładania nowego pokrycia dachu. Wkrótce jednak dalsze prace remontowe po raz kolejny wstrzymano i znów „drzwi dworku zostały zabite gwoździami”³⁵.

Tymczasem zbliżała się 160. rocznica urodzin Syrokomli, przypadająca 29 września 1983 r., istniało realne zagrożenie, że remont obiektu nie będzie ukończony na czas i muzeum nie zostanie otwarte. Prace wznowiono dopiero w maju 1983 r., wtedy wykonywano prace tynkarskie wewnątrz budynku. Trzeba było jeszcze postawić nowe piece, naprawić podłogi, szalówkę, pomalować obiekt wewnątrz i z zewnątrz. Po interwencji redakcji do kosztorysu remontu włączono też prace mające na celu odwodnienie piwnicy pod domem, ale zwlekano z ich wykonaniem³⁶. Jesienią 1983 r. w 160. rocznicę urodzin Syrokomli nastąpiło otwarcie odnowionego muzeum. Tym razem program obchodów był o wiele bogatszy³⁷.

Warto zaznaczyć, że przy organizowaniu muzeum w Borejkwoszczyźnie dwukrotnie pomagały instytucje z Polski. Jeszcze w 1978 r., kiedy obchodzono 155. rocznicę urodzin Władysława Syrokomli i 125. rocznicę jego osiedlenia się w Borejkwoszczyźnie, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie przekazało do muzeum „lirnika

---

³⁴ Kudirko Jadwiga, *Raz jeszcze o Borejkwoszczyźnie*, „Czerwony Sztandar”, nr 121, 26.05.1983, s. 4. Autorka jako dziennikarka była zaangażowana w działalność na rzecz wyremontowania dworku w Borejkwoszczyźnie. O tej działalności zob. też: Szostakowski Józef, *Jadwiga Kudirko* [biogram], [w:] *Zostali z nami na Wschodzie. Słownik inteligencji polskiej w ZSRR 1945–1991*, T. 2, red. naukowa Adama Hlebowicza, Warszawa 2022, s. 163.

³⁵ Kudirko Jadwiga, *Raz...*, dz. cyt.

³⁶ Tamże.

³⁷ Kudirko Jadwiga, *Moim jest tylko ten błękit nieba*, „Czerwony Sztandar”, nr 231, 7.10.1983, s. 4.

wioskowego” pięć jego dużych fotografii i trzy małe. Część z nich miała pozostać w muzeum, część placówka w Borejkowszczyźnie zamierzała przekazać do miejscowej szkoły. Kolejny dar przybył z Biblioteki Narodowej w Warszawie: w 1983 r. ta księżnica przesłała do podwileńskiego muzeum 50 egzemplarzy książek³⁸, głównie autorstwa Władysława Syrokomli, w tym 10-tomowe wydanie jego utworów.

Wnioski

Starania o to, aby po wojnie powstało Muzeum Władysława Syrokomli, były inicjatywą społeczną. Pod presją opinii społecznej, a także faktu, że Syrokomla po polsku pisał o Litwie, więc uważany był przez Litwinów za Litwina, musiały się tym zająć kompetentne organizacje rządowe, co doprowadziło do reaktywowania działalności tej placówki. Muzeum po ostatniej renowacji zakończonej w 2011 r. i usamodzielnieniu się jako osobny podmiot prawny działa dotychczas.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Aiškinamasis raštas, LTSR Kultūros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Poeto V. Sirokomlės sodyba Rukainių apylinkėje, Bareikiškių kaime. Teczka: Korektūra architektūrinė-statybinė, T. 1. LTSR Kultūros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Kopia w zbiorach Muzeum Władysława Syrokomli (dalej: MWS).
- Akt z dn. 30 XI 1982. Teczka: Poeto V. Sirokomlės sodybos Rukainių apylinkėje, Bareikiškių kaime. Teczka: Korektūra architektūrinė-statybinė, T. 1. LTSR Kultūros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Kopia w zbiorach MWS.
- Aktas dėl sutvarkimo sodybos ir remonto namo-v.r. istorijos paminklo Nr. 763 – (Vilniaus raj., Rukainių apyl., Bareikiškių km.), kur 1853–1861 m. gyveno rašytojas Liudvikas Kondratovičius-Vladislavas Sirokomlė, ir reorganizavimo memorialinio muziejaus bei jame būtinų įrenginių. Bareikiškės, 1975 m. lapkričio 24 d. Teczka: LTSR Kultū-

---

³⁸ Tamże. Fachową pomocą przy rozmieszczaniu eksponatów służyli pracownicy Muzeum Historyczno-Etnograficznego Litwy. Do jubileuszu przygotowywano się nadzwyczaj starannie. Wszystkim obecnym na uroczystości przypinano odznakę uczestnika uroczystości z miniaturowym portretem poety, na tę okazję wydrukowano ulotki informacyjne o W. Syrokomli z tekstem w języku litewskim, polskim i rosyjskim. Muzeum wysosowało również apel do prywatnych posiadaczy pamiątek po Syrokomli o wypożyczenie pamiątek do zbiorów muzeum. Biblioteka-muzeum w Borejkowszczyźnie czynna była we wtorki, środy, piątki i soboty w godz. 12.00–19.00.

- ros Ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Poeto V. Sirokomlės sodybos-muziejaus Vilniaus raj., Bareikiškių kaimas Restauracijos mokslinė ataskaita. Kopia w zbiorach MWS.
- Pismo Działu Kultury Wileńskiego Komitetu Rejonowego Deputowanych Ludowych z dn. 20 lutego 1975 r. do Zarządu ds. Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury Litwy. Kopia w zbiorach MWS.
- Pismo Ministerstwa Kultury Litewskiej SRR z dn. 30 grudnia 1974 r. do Wileńskiego Komitetu Rejonowego Deputowanych Ludowych. Kopia w zbiorach MWS.
- V. Sirokomlės sodybos restauravimo idėja ir užsakymas projektavimui. Teczka: LTSR Kultūros ministerija. Paminklų konservavimo institutas. Poeto V. Sirokomlės sodybos-muziejaus Vilniaus raj., Bareikiškių kaimas Restauracijos mokslinė ataskaita, 1984. Kopia w zbiorach MWS.
- Vilniaus raj. Vykdomojo komiteto Pirmininko pavaduotojai drg. J. Tomichinai, Vilniaus rajono Kultūros skyriaus Vedėjui drg. S. Puzui, 10. 09. 1975. Kopia w zbiorach MWS.

Źródła drukowane

- Jackiewicz Mieczysław, *Literatura polska na Litwie XVI–XX wieku*, Olsztyn 1993.
- Kudirko Jadwiga, *Moim jest tylko ten błękit nieba*, „Czerwony Sztandar”, nr 231, 7.10.1983.
- Kudirko Jadwiga, *Raz jeszcze o Borejkwoszczyźnie*, „Czerwony Sztandar”, nr 121, 26.05.1983.
- Młyński Ludwik, *Piewca ludowy*, „Przyjaźń”, nr 113, 29.09.1973.
- Młyński L[udwik], Bojarzanka A[lwida], Soblis J[urij], *Pamięć o poecie*, „Czerwony Sztandar”, nr 44, 21.02.1973.
- Reklaitis A[rvydas], *Nie zarosła ścieżka*, „Przyjaźń”, nr 116, 6.10.1973.
- Rymowicz Irena, *Muzeum czy mieszkanie?*, „Czerwony Sztandar”, nr 235, 6.10.1973.
- Sobolewska A[nn], Sobolewski M[ikołaj], Naumowicz K[onstanty], *Szkole podstawowej w Borejkwoszczyźnie nadać imię Syrokomli*, „Czerwony Sztandar”, nr 78, 29.09. 1953.
- Syrokomla Władysław (Kondratowicz Ludwik), *Wybór poezji*, Wilnius 1955.
- Szostakowski Józef, *Jadwiga Kudirko* [biogram], [w:] *Zostali z nami na Wschodzie. Słownik inteligencji polskiej w ZSRR 1945–1991*, T. 2, red. naukowa Adama Hlebowicza, Warszawa 2022, s. 162–165.
- Szostakowski Józef, *Rola Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie koło Wilna w upowszechnianiu literatury regionalnej Wileńszczyzny w latach 2011–2019*, [w:] *Kultura polska na Litwie*, red. naukowa Wojciecha Lisa, Lublin 2021, s. 377–403.
- Tryk Jan, *Wydać nowy zbiór wierszy poety*, „Czerwony Sztandar”, nr 78, 29.09.1953.
- Vladislavo Sirokomlės muziejus Bareikiskėse = Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie*, tekst: Helena Bakulo, Ana Taukin, Juzef Šostakovski, red. Juzef Šostakovski, Wilno / Vilnius 2021.
- Wspomnienie o poecie* [wywiad z Ludwiką Bylińską przeprowadził Lisowski], „Czerwony Sztandar”, nr 78, 29.09.1953.
- Zakrzewska Klara, *Podwileńska Borejkwoszczyzna w latach 1922–1946*, „Nasza Gazeta”, nr 48, 29.11 – 5.12.1994.

Efforts to Renovate Władysław Syrokomla's Manor House in Borejkwoszczyzna in the Years 1973–1983

Summary

The Museum of Władysław Syrokomla in Borejkwoszczyzna region near Vilnius is one of the oldest literary museums in the Vilnius region. It still existed in the interwar period, but the Second World war interrupted its existence. After the war, the Polish community in Lithuania began to make efforts to reactivate the work of the museum. In the years 1973–1983, two stages of renovation of the museum took place, which concerned the renovation of the arrangement of a new, wider exhibition.

Keywords: Lithuania, Vilnius region, Borejkwoszczyzna, Władysław Syrokomla (Ludwik Kondratowicz), Władysław Syrokomla Museum

Pastangos atnaujinti Vladislavo Sirokomlės dvarelį Bareikiškėse 1973–1983 m.

Santrauka

Vladislavo Sirokomlės muziejus, įsikūręs netoli Vilniaus, Bareikiškėse, yra vienas seniausių literatūrinių muziejų Vilniaus krašte. Jis veikė dar tarpukario laikotarpiu, tačiau Antrasis pasaulinis karas nutraukė jo funkcionavimą. Po karo Lietuvos lenkų bendruomenė dėjo visas pastangas tam, kad atgaivintų muziejaus veiklą. 1973–1983 m. vyko du muziejaus atnaujinimo etapai, susiję su pastato renovacija, tvarkymu, ekspozicijos atnaujinimu ir praplėtimu.

Raktažodžiai: Lietuva, Vilniaus kraštas, Bareikiškės, Vladislavas Sirokomlė (Ludwik Kondratowicz), Vladislavo Sirokomlės muziejus

Starania o renovację dworku Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie w latach 1973–1983

Streszczenie

Muzeum Władysława Syrokomli w Borejkwoszczyźnie koło Wilna jest jednym z najstarszych muzeów literackich na Wileńszczyźnie. Istniało ono jeszcze w okresie międzywojennym, lecz druga wojna światowa przerwała jego działalność. Po wojnie społeczność polska na Litwie zaczęła czynić aktywne starania o reaktywowanie działalności muzeum. W latach 1973–1983 odbyły się dwa etapy renowacji Biblioteki-Muzeum w Borejkwoszczyźnie, które dotyczyły zarówno remontów budynku, jak i urządzenia w nim nowej, szerszej ekspozycji.

Słowa kluczowe: Litwa, Wileńszczyzna, Borejkwoszczyzna, Władysław Syrokomla (Ludwik Kondratowicz), Muzeum Władysława Syrokomli